

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากสถานการณ์การจัดสวัสดิการโดยรัฐไม่สามารถจัดได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงประชาชนทุกคนในประเทศ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในชุมชนชนบท ทำให้ประชาชนหันมาร่วมกลุ่มเพื่อจัดสวัสดิการช่วยเหลือดูแลกันเอง เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้กับตนเองและคนในชุมชน ในรูปแบบของกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะกองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาท ซึ่งมีชุมชนให้ความสนใจและจัดตั้งกันขึ้นในหลายพื้นที่ จนหลายหน่วยงาน และนักวิชาการเกิดความกังวลว่าในระยะยาวกองทุนที่ใช้การออมวันละบาท อาจมีเงินไม่เพียงพอในการจัดสวัสดิการตามประเภทสวัสดิการที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะกองทุนที่มีการตั้งอัตราการจ่ายสวัสดิการไว้ค่อนข้างสูง แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ หลายกองทุนที่ใช้การออมวันละบาท ไม่ได้หยุดแค่การทำกิจกรรมการออมวันละบาท แต่ได้มีการพัฒนาการทำงานและค้นหาวิธีการเพิ่มเงินให้กับกองทุน ซึ่งกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม เป็นตัวอย่างหนึ่งของกองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาท ที่มีการดำเนินการพัฒนาการทำงานจนกองทุนเติบโตสามารถการจัดสวัสดิการดูแลสมาชิกและคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษา “ต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกองทุน และความต้องการในการพัฒนากองทุน

การศึกษานี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนชุมชน และกองทุนสวัสดิการชุมชน แนวคิดทุนทางสังคม แนวทางเกี่ยวกับผู้นำ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการชุมชน มาเป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ และอธิบายข้อมูล โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ที่ปรึกษา คณะกรรมการ และสมาชิกกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง รวมจำนวน 20 คน มีประชากรที่มาให้ข้อมูลได้จริงจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 95.0 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บจากเอกสารรายงานต่างๆ ของกองทุน และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 2 กลุ่มๆ ละ 1 ครั้ง ซึ่งจากผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง

กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2548 ซึ่งเกิดจากได้รับแนวความคิดเรื่องการจัดสวัสดิการชุมชนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ประกอบกับกลุ่มหรือกองทุนที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และตำบล ส่วนใหญ่ยังจัดสวัสดิการไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง จึงทำให้ผู้นำในชุมชนร่วมมือกันจัดตั้งกองทุนขึ้นมา ใช้เวลาเตรียมการในการจัดตั้งประมาณ 9 เดือน โดยมีกระบวนการ ได้แก่ การริเริ่มความคิดเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน ตั้งคณะกรรมการ การศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ต้นแบบ การหาข้อสรุปและกำหนดวิธีการจัดทำกองทุนสวัสดิการชุมชน ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชนกับชาวบ้าน จัดทำระเบียบข้อบังคับของกองทุน และเริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการ การจัดตั้งเป็นกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสงมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในเรื่องเกิด เจ็บ แก่ ตาย ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ในชุมชน ส่งเสริมอาชีพและการศึกษา รวมถึงการประกันเงินกู้ เงินฝากให้แก่สมาชิกในกรณีเสียชีวิต เพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับเงิน พัฒนาคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความมั่นคงในชีวิตของคนตำบลวังแสง

การบริหารจัดการกองทุนมีคณะกรรมการจำนวน 26 คน มาจากการเลือกของสมาชิก ซึ่งเป็นตัวแทนกระจายอยู่ครบทุกหมู่บ้าน และมีที่ปรึกษา จำนวน 3 คน รวมทั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการกองทุนมีทั้งหมด 29 คน มีการจัดโครงสร้างการทำงานออกเป็นฝ่ายต่างๆ ที่ชัดเจน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก เลขานุการ ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายตรวจสอบ และฝ่ายประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการกองทุนมีการประชุมร่วมกันทุกวันที่ 15 ของเดือน และมีการจัดประชุมใหญ่ประจำปี ละ 1 ครั้ง ในเดือนมีนาคม กองทุนเปิดรับสมาชิกทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่จำกัดอายุ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลวังแสง ยกเว้นพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง โดยจะเปิดรับสมาชิกทุกวันที่ 15 มีนาคมของทุกปี ปัจจุบัน (กรกฎาคม 2552) กองทุนมีสมาชิกจำนวน 1,517 คน คิดเป็นร้อยละ 25.78 ของจำนวนประชากรทั้งตำบล การออมเงินของสมาชิก สมาชิกสามารถฝากเงินออมได้ 2 แบบ คือ ออมเป็นรายเดือน ละ 30-31 บาท และออมเป็นรายปี ละ 365 บาท สำหรับการบริหารจัดการเงินกองทุน ใช้วิธีการกำหนดกรอบวงเงินที่จะใช้ในการจัดสวัสดิการแต่ละประเภท คือ เงินจำนวน 1,000,000 บาท ไว้สำหรับจัดสวัสดิการทุกประเภท ยกเว้นเรื่องการกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ และการลงทุนด้านวิสาหกิจชุมชน และเมื่อกองทุนมีเงินเกิน 1,000,000 บาท ถึงจะนำมาจัดสวัสดิการเรื่องกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ และ

เมื่อกองทุนมีเงินเกิน 2,000,000 บาท จึงจะนำมาจัดสวัสดิการด้านวิสาหกิจชุมชน ปัจจุบัน (กรกฎาคม 2552) กองทุนมีเงินทั้งหมดจำนวน 1,450,000 บาท

ด้านสวัสดิการ กองทุนมีสวัสดิการที่กำหนดจัดให้กับสมาชิก 17 ประเภท 21 เรื่อง ได้แก่ สวัสดิการเกิด สวัสดิการเจ็บป่วย สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการตาย สวัสดิการการศึกษา สวัสดิการเงินกู้ สวัสดิการเงินกู้กรณีเสียชีวิต สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและสาธารณภัยพิบัติต่างๆ สวัสดิการช่วยเหลือกรณีประสบอุบัติเหตุที่รุนแรง สวัสดิการสาธารณสุขประโยชน์ สวัสดิการงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น สวัสดิการส่งเสริมสุขภาพ สวัสดิการส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการทางด้านศาสนา สวัสดิการด้านวิสาหกิจชุมชน และสวัสดิการคนทำงาน วิธีการในการจัดสวัสดิการประเภทต่างๆ แบ่งออกเป็น 3 วิธี ได้แก่

1. จัดตามเงื่อนไขที่ประเภทสวัสดิการกำหนด ได้แก่ สวัสดิการเกิด สวัสดิการเจ็บป่วย สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการตาย สวัสดิการการศึกษา กรณีให้ทุนการศึกษา สวัสดิการเงินกู้ กรณีเสียชีวิต และสวัสดิการคนทำงาน

2. คณะกรรมการพิจารณาจัดให้กับสมาชิกที่มีความจำเป็น โดยจะพิจารณาจากเหตุผลความจำเป็นและคุณสมบัติของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งบางประเภทจะพิจารณาระดับความรุนแรงของปัญหาประกอบด้วย ได้แก่ สวัสดิการการศึกษา กรณีกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา สวัสดิการเงินกู้ สวัสดิการผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ สวัสดิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและภัยพิบัติต่างๆ และสวัสดิการช่วยเหลือกรณีประสบอุบัติเหตุที่รุนแรง สำหรับสวัสดิการสาธารณสุขประโยชน์ สวัสดิการงานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น สวัสดิการส่งเสริมการดูแลสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม สวัสดิการทางด้านศาสนา และสวัสดิการด้านวิสาหกิจชุมชน คณะกรรมการจะพิจารณากิจกรรมที่จะดำเนินการแต่ละปี โดยจะพิจารณาจากเหตุผลความจำเป็นที่ควรดำเนินการและความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. คณะกรรมการพิจารณากำหนดกรอบเงินในการจัด จากนั้นให้ดำเนินการจัดตามเงื่อนไขที่ประเภทสวัสดิการกำหนด ได้แก่ สวัสดิการส่งเสริมสุขภาพ

กองทุนจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง ได้แสวงหาการสนับสนุนจากทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้กองทุนเติบโตและมีความยั่งยืน ได้แก่ การประสานเชื่อมโยงการทำงานกับ อบต.วังแสง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดมหาสารคาม และการขอรับรองเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชน

สำหรับผลของการจัดสวัสดิการชุมชน นอกจากสวัสดิการที่ได้รับเป็นตัวเงินแล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น สมาชิกรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน และมั่นใจว่าตนเองจะไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนในครอบครัวเมื่อตนเองเจ็บป่วย หรือเสียชีวิต รวมทั้งยังทำให้เกิดการฟื้นฟูระบบคุณค่าและทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมในตำบล และจากการบริหารจนกองทุนเติบโต จึงทำให้กองทุนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้การจัดการสวัสดิการชุมชนสำหรับผู้สนใจ โดยมีผู้สนใจมาศึกษาดูงานในพื้นที่ และเชิญให้คณะกรรมการกองทุนไปให้ความรู้เป็นประจำ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกองทุน มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานของที่ปรึกษาและคณะกรรมการ ทำงานด้วยความเสียสละ อดทน บริหารงานด้วยความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนด้วยความเต็มใจ ระบบการบริหารจัดการ มีการกระจายอำนาจไปยังหมู่บ้าน มีความยืดหยุ่น และมีระบบบริหารงานที่ชัดเจน ทุนทางสังคมในตำบลเกื้อหนุนการดำเนินงานของกองทุน ทำให้ชาวบ้านเข้ามาเป็นสมาชิกและร่วมทำกิจกรรมกับกองทุนด้วยความเต็มใจ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลวังแสงให้การสนับสนุนและดำเนินการจัดสวัสดิการร่วมกับกองทุน ได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอก การดำเนินงานสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงาน

3. ความต้องการในการพัฒนากองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง

สำหรับสิ่งที่ที่ปรึกษา คณะกรรมการ และสมาชิกต้องการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่กองทุนดำเนินการอยู่แล้วแต่ต้องการให้ดำเนินการให้มากขึ้น ดีขึ้น ได้แก่ พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ การขยายจำนวนสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้น ขยายประเภทสวัสดิการให้มากขึ้น การประสานหน่วยงานมาให้การสนับสนุน การระดมทุนหาเงินเข้ากองทุน การสำรวจความพึงพอใจของผู้ด้อยโอกาส และการสำรวจข้อมูลผู้ด้อยโอกาสที่ยังไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ การเชื่อมโยงการทำงานกับกลุ่มอื่นๆ ในตำบล และการส่งเสริมให้สมาชิกมีงานทำ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง

1. ระเบียบข้อบังคับของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสงยังขาดรายละเอียดสำคัญบางประการ เช่น อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ รูปแบบการบริหารจัดการการเงิน เนื่องจากไม่มีการบันทึกไว้ แต่คณะกรรมการจะใช้หลักการจำ ดังนั้น เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสงมีความสมบูรณ์ และเพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน จึงควรมีการบันทึกรายละเอียดของข้อตกลงร่วมกันที่เป็นระเบียบข้อบังคับของกองทุนไว้อย่างละเอียดและครบถ้วน

2. ผู้นำที่มาร่วมดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสงทั้งหมดอยู่ในวัยผู้ใหญ่ และสูงอายุ ดังนั้น ควรมีการสร้างผู้นำใหม่ๆ หรือส่งเสริมเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกองทุน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจการจัดสวัสดิการของกองทุน เมื่อคณะกรรมการชุดเก่าหมดวาระ ก็มีผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความรู้ และพร้อมจะสานงานต่อไปได้

3. องค์ความรู้การจัดสวัสดิการของกองทุนส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ติดอยู่กับตัวบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะมีองค์ความรู้ในแต่ละด้านที่ต่างกันออกเป็น ดังนั้น ควรมีการจัดการความรู้ เพื่อถอดองค์ความรู้จากตัวบุคคลออกมา และจัดทำเป็นชุดความรู้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่น รวมถึงใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานการดำเนินงานของกองทุนต่อไป

4. เพื่อให้กองทุนมีแนวทางในการพัฒนากองทุนและการจัดสวัสดิการที่ชัดเจน คณะกรรมการกองทุนควรมีการจัดทำแผนพัฒนากองทุนและการจัดสวัสดิการ โดยอาจจะจัดทำเป็นแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เพราะนอกจากจะใช้เป็นแผนในการดำเนินงานของคณะกรรมการแล้ว ยังสามารถใช้ในการเชื่อมประสานการทำงานกับหน่วยงานได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะต่อองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง

1. ข้อมูลของกองทุนส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่บ้านทึกในสมุด ซึ่งจะไม่สะดวกในการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น อบต. ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดระบบข้อมูลของกองทุน โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์

2. การจัดสรรงบประมาณสมทบกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนทำให้กองทุนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในการสมทบเงินให้กับกองทุนนั้น อบต. ควรพึงระวังไม่ให้ดำเนินการขัดกับระเบียบ ซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาเมื่อสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินมาตรวจสอบภายหลังได้

ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพียงกองทุนเดียว ควรมีการศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนอื่น เพื่อจะได้มีต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนที่หลากหลายให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษา

2. ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกในบางประเด็น เช่น รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยเฉพาะการบริหารการเงิน ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการของกองทุนสวัสดิการชุมชน

3. ควรมีการศึกษาวិธีการและรูปแบบการบูรณาการกองทุนสวัสดิการชุมชนกับกลุ่ม/กองทุนอื่นๆ ที่มีอยู่ในตำบลให้มาจัดสวัสดิการร่วมกัน